

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИЙ ЦЕНТР ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ ЗООВЕТЕРИНАРНОЇ АКАДЕМІЇ

Інформаційно-бібліотечний центр Харківської державної зооветеринарної академії (ІБЦ ХДЗВА) створено у 2003 р. на базі бібліотеки ХДЗВА з метою використання європейського досвіду підготовки фахівців ветеринарної медицини в рамках реалізації програми «TEMPUS-проєкт».

У 2021 році у результаті реорганізації закладів вищої освіти Харківщини ІБЦ ХДЗВА приєднано до складу [Наукової бібліотеки Державного біотехнологічного університету \(НБ ДБТУ\)](#).

Історія бібліотеки ХДЗВА сягає ще часів створення Харківського ветеринарного училища у 1851 р. (згодом, у 1873 році, на його базі створено Харківський ветеринарний інститут) та Харківського землеробного училища 1856 року заснування (з 1929 р. – Харківський зоотехнічний інститут). Формуванням бібліотеки Харківського ветеринарного училища, що містила навчальні та наукові видання з ветеринарної медицини, опікувалися перші директори, які за штатним розкладом мали одночасно й завідувати бібліотекою: Н. Д. Галицький – організував бібліотеку, М. Н. Мельниченко – доклав багато зусиль до збільшення фонду бібліотеки шляхом книгообміну. З 1884 р. бібліотекою завідував професор А. О. Раєвський, за керівництва якого було збудовано окреме приміщення бібліотеки.

На початку XX ст. бібліотека передплачувала російські, німецькі та французькі фахові журнали. У 1906 р. започатковано випуск каталогу, що вийшов друком у 1912 році. Щорічно до нього вносилися доповнення й виправлення. На 1 січня 1916 р. у каталозі було відображено інформацію про майже 13 тисяч примірників. Значну частину фонду складали пожертвування.

Бібліотека обслуговувала 250 осіб, книговидача складала 500–700 примірників на рік.

На початок 1918 р. у бібліотечному фонді налічувалося 15 300 примірників. Бібліотека займала окреме приміщення з 5 кімнат, у яких зберігалися книги і здійснювалось обслуговування читачів.

Протягом наступних 10 років фонд бібліотеки не комплектувався через брак коштів, і лише у 1928 р. бібліотека отримала 350 крб. на придбання книг та 800 крб. на передплату періодичних видань. Неповторність фонду бібліотеки Харківського ветеринарного інституту, його якісний та кількісний склад дозволили створити ядро бібліотечного фонду бібліотеки Науково-дослідного інституту експериментальної та клінічної ветеринарної медицини. Але під час Другої світової війни він був повністю втрачений внаслідок прямого попадання фашистської бомби в приміщення бібліотеки. У тяжкий повоєнний період співробітники бібліотеки (5 осіб) відновлювали бібліотеку, збираючи необхідні для інституту книги. Видання з кафедральних бібліотек стали ядром новоствореного бібліотечного фонду. Багато літератури було придбано в букіністичних крамницях, бібліотечному колекторі. Бібліотеки навчальних закладів країни безкоштовно передали до інституту частину книг з ветеринарної медицини.

Значущою була також історія бібліотеки Харківського зоотехнічного інституту, сформованої на базі фонду Харківського землеробного училища. У січні 1890 р. до її складу входили три підрозділи: відділення фундаментальних видань (227 прим. книг, журналів, газет); відділення підручників (18 001 прим., з них підручників – 1750 і 51 прим. атласів); учнівське відділення (194 прим.). Фонд містив наукову профільну літературу зі землеробства, скотарства, городництва, садівництва, лісництва, науково-популярні видання з історії сільського господарства, географії, природознавства, художню літературу тощо).

У 1919 р. фонд налічував майже 10 тис. примірників. У 1930–40 рр. фонд бібліотеки Харківського зоотехнічного інституту поповнювався незначною мірою. Під час Другої світової війни частина фондів була знищена, а 40 тис. примірників було вивезено до Німеччини. Після війни певну частину вивезеного було повернуто бібліотеці інституту.

У 1960 р. під час об'єднання Харківських ветеринарного та зоотехнічного інститутів бібліотекою новоутвореного Харківського зооветеринарного інституту завідував О. Г. Лисанський. Під його керівництвом було організовано переміщення бібліотеки, організовано принципово нову систему обслуговування, забезпечено оснащення нового книгосховища засобами автоматизації і механізації, завершено створення єдиної бібліотеки. До 1963 р. реорганізація бібліотеки була повністю завершена. Фонд книгозбірні складав близько 200 тис. томів, у штаті було 10 працівників.

З 1976 р. почався період активного розвитку закладу. Завідувачка бібліотеки М. С. Кав'ярова у 1976–1981 рр. ініціювала впровадження нових форм обслуговування, вивчення передового досвіду інших бібліотек. В основу обслуговування було покладено диференціацію за галузями знань та категоріями читачів. Функціонувало 3 студентські та 2 наукові читальні зали (допоміжний фонд – 50 тис. примірників, 300 посадкових місць). Обслуговувалися не лише студенти та викладачі, але й жителі Малої Данилівки та Дергачів. Було розширено площу бібліотеки, збільшено штат її співробітників.

У 1980-ті рр. бібліотекою, штат якої виріс до 36 осіб, завідувала Т. С. Бондарева. Фонд налічував понад 400 тис. примірників, з яких 5 тис. – унікальні. Кількість читачів складала 12 тис., книговидача – понад 40 тис. примірників, щороку фонд поповнювався 25–30 тис. примірників (близько 200 найменувань періодичних видань).

Скороченню термінів надання літератури сприяли механізація процесів доставки запитів і книг. Було встановлено сучасний книгопідйомник, який з'єднав книгосховище з абонементом. Активного розвитку набув книгообмін (150 організацій-партнерів, понад 4 тис. видань щорічно). Зросло значення міжбібліотечного абонементу – бібліотека мала понад 50 бібліотек-абонентів, яким надано 1500 примірників видань.

З 1991 до 2021 р. бібліотеку очолювала Г. В. Свириденко. 1991–2000 рр. характеризувалися періодом економічної нестабільності, що позначилося й на діяльності бібліотеки. Основними викликами стали значне скорочення штату бібліотеки, низька заробітна плата та відсутність стимулів для молодих фахівців, проблеми з комплектуванням фонду через різке зростання цін та скорочення бюджетного фінансування, зменшення обсягів надходження літератури з обласного бібліотечного колектора, припинення централізованого комплектування та системи попереднього замовлення, значне зменшення передплати на періодичні видання, відмова від передплати більшості реферативних журналів, усієї зарубіжної періодики, ускладнення книгообміну через відсутність бюджетних коштів та невеликі тиражі власних видань.

Основним напрямком роботи стало забезпечення інформаційної підтримки навчального процесу в складних економічних умовах. З метою відтворення реальної картини якісного та кількісного складу бібліотечного фонду було проведено фронтальний переоблік та звірку фонду з бухгалтерськими документами.

У 1995–1999 рр. покращилося комплектування навчальною літературою завдяки підтримці Міністерства агропромислового комплексу України.

У 2001 р. на базі Харківського зооветеринарного інституту створено ХДЗВА. У 2001–2005 рр. активізувалися процеси інформатизації та міжнародної співпраці: відбулося впровадження сучасних інформаційних

технологій, започатковано навчання співробітників комп'ютерній грамотності. Співпраця в рамках програми «TEMPUS-проект» з університетами Берліна та Утрехта сприяла активному використанню європейського досвіду з інформаційного забезпечення навчального процесу (комплексне забезпечення інформацією, створення БД, довідково-бібліографічного апарату, здійснення аналітико-синтетичної обробки інформації, вивчення інформаційних потреб, надання консультаційних послуг тощо).

Створено вебсторінку бібліотеки. Створено CD-відеотеки навчальних фільмів.

Для створення локальної автоматизованої мережі книгозбірня отримала 15 комп'ютерів, була підключена до мережі «Інтернет». Придбано ліцензійне ПЗ «Liber-Media» (10 робочих місць). Навчання співробітників роботі з АІБС «Liber-Media» проходило на курсах в ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна та комп'ютерних курсах НТБ НТУ «ХПІ». Було розроблено план автоматизації бібліотеки, який включав створення електронного каталогу навчальної літератури (за рік заштриховано та внесено записів на 110 тис. прим. книг); формування власних проблемних БД (бібліографічна база даних статей, «Наукові праці викладачів академії»); розширення доступу до інформації (тематичні переліки літератури в електронному вигляді, початок створення покажчика вебсторінок за тематикою).

У 2003 р. на базі бібліотеки ХДЗВА створено Інформаційно-бібліотечний центр (ІБЦ). За результатами рейтингу бібліотека займала перше місце серед аграрних бібліотек України, а завідувачка бібліотеки Г. В. Свириденко стала переможницею IV обласного конкурсу «Вища школа Харківщини – кращі імена» у номінації «Директор (завідувач) вузівської бібліотеки».

У 2010–2020 рр., незважаючи на виклики сучасного освітнього процесу та обмежене фінансування на поповнення фондів, ІБЦ ХДЗВА активно

працював над забезпеченням інформаційних потреб користувачів в умовах розвитку дистанційного навчання та зростання потреб в аналітичних продуктах та послугах, демонструючи успішну діяльність, активно впроваджуючи новітні технології та розширюючи спектр інформаційних послуг. Щороку зростали показники віртуальної книговидачі та відвідування електронних ресурсів, здійснювалася активна виставкова діяльність, інформаційно-бібліографічне обслуговування та робота з академічною доброчесністю, що підкреслює важливу роль бібліотеки як інформаційного, наукового та культурного центру академії.

Універсальний фонд бібліотеки складав 212 532 друковані документи; фонд рідкісних та цінних видань – 5 тис. примірників. У структурі бібліотеки – 2 відділи, інформаційно-довідкова служба, центр диференційованого обслуговування, сектор методично-інноваційної координації. Користувачі обслуговувалися на трьох абонементних, у двох читальних залах.

Подальший розвиток електронних ресурсів та сервісів, а також збереження та оптимізація традиційного фонду та довідково-пошукового апарату залишаються ключовими напрямками для забезпечення якісної інформаційної підтримки навчального та наукового процесів у ІБЦ ХДЗВА.

У 2021 р. ІБЦ ХДЗВА увійшов до складу [НБ ДБТУ](#), яка створена в 2021 році шляхом об'єднання інформаційних ресурсів бібліотек чотирьох закладів вищої освіти: Наукової бібліотеки Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, Фундаментальної бібліотеки Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва, Інформаційно-бібліотечного центру Харківської державної зооветеринарної академії та Наукової бібліотеки Харківського державного університету харчування та торгівлі відповідно до розпорядження КМУ №431-р від 12.05.2021 р. та наказу МОН України №689 від 18.06.2021 р. «Про утворення Державного біотехнологічного університету» шляхом реорганізації вищезгаданих ЗВО.

Джерела

1. Свириденко Г. В. Інформаційно-бібліотечний центр // Історія Харківської державної зооветеринарної академії. 155 років / Харків. держ. зоовет. акад. ; редкол.: В. О. Головка, Ю. Д. Рубан, В. М. Кандиба та ін. Харків : Золоті сторінки, 2006. С. 455–464. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/64014>
2. Про утворення Державного біотехнологічного університету : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 №431-р // Верховна Рада України : офіц. сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/431-2021-%D1%80#Text>, вільний (дата звернення: 09.09.2025). Назва з екрана.
3. Про утворення Державного біотехнологічного університету : Наказ М-ва освіти і науки України від 18.06.2021 №689 // Міністерство освіти і науки України. 1 файл PDF. URL: <https://biotechuniv.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/Nakaz-689.pdf>, вільний (дата звернення: 09.09.2025). Назва з екрана.

**Рибальченко Олена Миколаївна,
Свириденко Галина Віталіївна**

Статтю створено 05.08.2025